

J. Jahodová: Eticky zodpovědná podpora aktivizace a prevence v sociálních službách

Posudek vedoucí práce

Kolegyně Jahodová ve své diplomové práci zpracovává jedno z témat, jemuž se dnes v různých oblastech rozvoje společnosti věnuje značná pozornost, a tím je tlak na hledání inovativních řešení pro různé okruhy problémů uvnitř politického i sociálního života. Ve své práci diplomantka sleduje, jakým způsobem důraz na inovace proniká i do sociální oblasti a jaká případná etická úskalí jsou s tím spojena. Jak upozorňuje, aby sociální služby mohly plnit svou roli při podpoře aktivizace a prevence, potřebují využívat možný potenciál inovací v sociální oblasti, současně se však někteří autoři začali zabývat tím, zda inovace skutečně podporují řešení problémů v sociální oblasti a zda některá kritéria sociálních inovací, jako je například důraz na „novost“ a hledání stále efektivnějších řešení spíše nekolidují s některými základními přístupy v práci v sociální oblasti, jako je například kvalita služeb. „Inovační imperativ“, o kterém autorka hovoří již v úvodu své práce může jistě přispět k řešení konkrétních problémů prohlubující se sociální nerovnosti, současně sám koncept sociálních inovací není hodnotově neutrální a je třeba nad jeho vymezením i aplikací důkladně uvažovat. Cílem práce proto bylo ukázat, jak může zahrnutí etických principů do strategického rozhodování v oblasti sociálních služeb podpořit dosažení udržitelné sociální změny.

Diplomantka ve své práci velmi pečlivě sleduje současnou odbornou i politickou debatu o inovacích v kontextu sociálních služeb a zdůrazňuje několik klíčových motivů této debaty, v nichž hraje významnou roli etické hledisko inovací.

V první kapitole se soustředí na vymezení pojmu sociální inovace, které je od počátku spjato s procesy sociálních změn. Již v této kapitole je zřejmé, že autorka pracuje s veškerou dostupnou literaturou k tématu a zaznamenává i jemné nuance odborné debaty posledních let, všímá si přitom, které definice také výrazně ovlivnily sociální politiku evropských zemí. Velkým přínosem je podle mě autorčina schopnost prezentovat důležité závěry studií jak na lokální, tak na mezinárodní úrovni a oceňuji snahu zmapovat jednotlivé činitele, kteří jsou součástí debaty o sociálních inovacích na poli sociálních služeb.

Druhá kapitola se věnuje přímo inovacím v sociálních službách, autorka čerpá především z výsledků rozsáhlého výzkumného projektu *Innoserv*. Sociální služby jsou tak představeny jako ideální prostor pro sociální inovace, autorka si ovšem všímá, že k tomu, aby organizace v sociální oblasti pomohly utvářet sociální změnu, musí se samy posunout do módu inovací, a to především ve způsobu řízení a ve schopnosti dynamicky formulovat odpovědi na neustále se měnící sociální výzvy. Představuje některé výrazné trendy v oblasti inovací v sociálních službách jako je ekonomizace sociálních služeb a trend promýšlet kvalitu v sociálních službách (ve spojení s tématem marginalizace, zaměření na lidská práva atd.)

Velké téma, které se otvírá v souvislosti s tlakem na prosazování sociálních inovací, je nedomyšlenost dopadů inovací na konkrétní sociální politiku a jak zamezit, aby tento tlak na sociální sektor byl příliš velký.

Aby autorka takto rozsáhlé téma zúžila, soustředí se ve třetí kapitole především na praxi normativního a strategického řízení, jak se ukazuje v křesťansky orientovaných organizacích jako je Charita a Diakonie při vytváření sociálních inovací. Právě tyto organizace totiž pracují s normativními obsahy představ o dobrém, úspěšném životě, ke kterým se ve své činnosti hlásí a současně již máme studie, které zkoumaly téma sociálních inovací v kontextu těchto dvou organizací na území Německa.

Právě uvnitř této a následující kapitoly nacházíme některé klíčové závěry, k nimž autorka díky četbě relevantních nejnovějších studií dochází, například vyzdvižení potřeby veřejného dialogu o tom, „jaké představy o dobrém životě, který má být ve společnosti zajištěn, by měly být také realizovány“, či důraz na hledání aktivizačních momentů, které podpoří solidární účast na společném hledání řešení problémů. Autorka dochází k závěru, že vypracování základních etických kritérií dobrého života, by pak mohlo být vodítkem v další debatě, která zůstává otevřená k doplnění v různých organizačně-kulturních kontextech.

Z etického hlediska je důležitá reflexe jednoho z nevyraznějších současných etických rámců v oblasti sociálních věd, jímž je *capability approach*. Autorka vyzdvihuje význam kontributivní spravedlnosti, důrazu na to, že pokud chceme, aby klienti sociálních služeb převzali odpovědnost za proces demarginalizace, musí k tomu být „uschopněni“, tj. nejprve musí získat potřebné základní zdroje a kompetence, jinak proces sociální participace zůstává spíše fikcí, přes sebevětší úsilí, které bychom vynaložili na využití potenciálu sociálních inovací. *Capability approach* se tam setkává s principem subsidiarity, který charakterizuje sociální nauku církve, a to právě v důrazu na „humanizaci“ inovací (oproti technicistnímu přístupu) a v kategorii osobní odpovědnosti, oběma přístupům půjde o to, aby jednotlivec byl zmocněn k co největší možné osobní odpovědnosti. Jejím předpokladem je právě podpora toho, aby klienti byli vůbec schopni nabízených sociálních programů využít, bez toho totiž inovace na poli sociálních programů nebudou nikdy efektivní a i nejlepší preventivní programy nezabrání další marginalizaci klientů, kteří již žijí na okraji společnosti, ba spíše naopak. Tlak na inovaci tedy musí být vyvážen zapojením fungujících etických rámců, které budou korigovat možný negativní dopad inovací v oblasti sociálních služeb. Jako dobrý příklad, který však bude potřebovat další promyšlení by mohla být hlubší reflexe *capability approach* ve spojení s principy křesťanské sociální etiky, již se zatím věnuje poměrně málo odborných studií.

Zatímco obsahově je práce důležitým příspěvkem do debaty o nutnosti etického rámce pro zavádění sociálních inovací, z formálního hlediska je nutno podotknout, že práce obsahuje řadu drobných i ne zcela nepatrných formálních nedostatků, což je způsobeno tím, že její autorka v závěrečné fázi nahrála omylem do univerzitního systému nikoliv finální, dokončenou podobu svého textu. Je to opravdu škoda, protože kolegyně Jahodová nejenže pravidelně konzultovala svoji práci, ale také velmi pečlivě korigovala a neustále zdokonalovala jednotlivé pasáže své práce. Čtenář předložené verze tak má před očima text, kterému krom chybějícího stránkování chybí především konec závěru práce a úplná bibliografie (text závěru končí uprostřed slova) a v úvodu a v závěrečné kapitole je znát, že šlo o verzi, ve které autorka teprve jednotila formální úpravu textu (což je vidět zejména na formátování poznámek pod čarou).

Považovala bych tedy za potřebné, aby autorka u obhajoby

- dodala dokončený text závěru a bibliografii
- představila výhody *capability approach* a jakým způsobem je propojen se sociální naukou církve
- odprezentovala hlavní závěry k nimž ve své práci došla

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 11.1. 2024

doc. Denisa Červenková